

4. Підласий І. П. Діагностика та експертиза педагогічних проєктів / Підласий І. П. – К. : Україна, 1998. – 343 с.
5. Савченко О. Цілі і цінності реформування сучасної школи / Савченко Олександра // Філософія освіти в сучасній Україні : матеріали Всеукр. наук.- практ. конф. – К., 1997. – С.47-54.
6. Файзуллина Г. З. Инновационные процессы в сфере образования. [Электронный ресурс] / Г. З. Файзуллина // М-лі научно-практ. конф. Интернет-педсовет. – 2002. <http://pedsovet.alledu.ru>

УДК 001.4:811.161.2

ТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЯ ЗАПОЗИЧЕНОЇ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

***Кравченко Т. П.**, кандидат філологічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет*

У навколишньому світі предметів, явищ, процесів і властивостей значно більше, ніж слів на їхнє позначення у певній функціональній мові. Саме тому «збагачення лексичної системи відбувається не тільки новими одиницями, а й новими значеннями, коли слово в актах вторинної номінації отримує новий денотативно-сигніфікативний зміст, закріплений за його структурою» [4, 201]. Відбувається повторне використання номінативних одиниць, значення яких зазнає переосмислення, оскільки нові поняття, що з'являються на певному етапі розвитку, потребують номінації. Причинами семантичного розвитку слів, – на думку О.А. Стишова, – є «логічні й психологічні чинники (особливості асоціативного мислення, своєрідність ментальності кожного етносу, вплив індивідуально авторського світосприймання, мислення й мовотворчості на загальнонародну мову та ін.), а також фактори соціально-історичного характеру (зростання актуальності, суспільної вартості певних реалій і понять в окремі періоди розвитку соціуму й відповідне виявлення цієї актуалізації в тематичних групах лексики тощо)» [8, 13]. У цьому мовному явищі, на його думку, перетинаються фактори екстралінгвальної (технічний прогрес породжує нові поняття) і внутрішньомовної дійсності (потреби в номінативних ресурсах забезпечують використані у функції термінів слова загального вжитку). До інших причин, що зумовлюють поширення цього семантичного явища в термінології, він відносить також: а) «тісний взаємозв'язок та постійний взаємообмін» між загальнонародним лексиконом і словником науки; б) «прагнення до мовної економії», що є винятково важливим у науковому стилі [8, 13-14].

Термінологізуватися можуть не тільки питомі українські, але й запозичені слова. Таким є слово «*грунт*», запозичене українською мовою з німецької через посередництво польської мови. Його основне значення –

«земельний наділ», два інших значення – «садиба» та «верхній шар земної кори» – були другорядними, похідними [11, 79]. Нині в сучасній українській мові лексема «*грунт*» зі своїм значенням «верхній шар земної кори, придатний для життя рослин або верхній шар землі щодо його складу» [7, Т.ІІ, 181; 1, 205] виступає синонімом до слова «земля». Як бачимо, на перший план висунулося неосновне значення, а основне подають із приміткою «застаріле». Термін «*грунт*» у термінології економіки АПК набуває чіткого визначення: «самостійне природно-історичне біоорганомінеральне тіло, яке виникло на поверхні земної кори внаслідок тривалої взаємодії біотичних, абіотичних і антропогенних чинників; має специфічні генетико-морфологічні ознаки та властивості» [2, 428]. Характерно, що слова, взяті із загальної мови і пристосовані для найменування спеціальних понять, могли використовуватися в декількох галузях, у різних сферах. Це були здебільшого багатозначні за своєю семантикою слова, що в спеціальних галузях використовувалися для вираження одного із властивих їм значень, яке виокремлювалося контекстуально. До того ж вони не втрачали зв'язку із народною мовою, залишалися її надбанням, що можна простежити на прикладі слів «земля» і «*грунт*», які входять до різних термінологій, зокрема юридичної, геологічної та біологічної.

Семантичною інновацією в термінології економіки АПК є лексема «*пай*», що давно була перейнята українською мовою з турецької, у якій означала частину, жереб. У загальнолітературному вжитку має такі тлумачення: «частка, яка вноситься в капітал якого-небудь товариства (кооперативного, акціонерного і т. ін.) кожним його членом або дістається кожному у разі його розподілу», «частка, яку вносить у що-небудь спільне окремий учасник або яка припадає на кого-небудь» і «життєві умови, обставини, у які потрапляє хто-небудь: чиясь частка» [7, Т. VI, 16]. Термінологізація та актуалізація першого значення відбулася внаслідок зміни форм власності на селі, розподілу майна та земель колгоспів. Оскільки ці соціально-економічні зрушення тільки тепер переживає український агропромисловий комплекс, то немає чіткого дефінування аналізованого поняття, напр.: *Пай* – це своєрідна форма акції, що засвідчує внесення кожним членом трудового колективу не коштів, а вкладу у формі майна, створеного спільною працею в господарстві [4, 192]. Навряд чи це визначення можна вважати таким, що охоплює всі нюанси термінованого поняття. Термін «*пай*» передає родові поняття в терміносполуках «*умовний пай*», «*земельний пай*», «*майновий пай*».

Термінологізація більшості загальноновживаних запозичених лексем відбулася недавно, що зумовлено необхідністю номінування тих активних зрушень, які сталися в останнє десятиліття в економіці АПК. Зазнавши певних семантичних трансформацій, ці слова перейшли з розряду загальноновживаної до термінологічної лексики. Чимало з них стало агроекономічними термінами, поєднавшись із залежним компонентом, який

звужив їхнє значення, що сприяло розмежуванню значень терміна і вихідного слова. Передислокація запозиченого слова із загального вжитку до термінології економіки АПК супроводжується подальшим розвитком його семантики, як-от: *легалізація* «надання законної сили; узаконення» [1, 482] → *легалізація земельного кадастру* «дотримання державою і самоврядними структурами на мікро- та макрорівнях принципів положень і вимог земельного кадастру під час регулювання земельних відносин» [10, 132]; *консервація* «1) спеціальне оброблення чого-небудь, а також заходи, спрямовані на захист предметів або машин від руйнації; 2) тимчасове припинення якого-небудь процесу, діяльності тощо» [6, 548] → *консервація землі* «тимчасове припинення використання земельних ресурсів для захисту їх від руйнації»; *паспортизація* «2) складання паспортів на що-небудь» [7, Т. VI, 89; 1, 709] → *паспортизація земель* «створення документів, у яких визначено показники якісного стану ґрунтів» [10, 124]; *моніторинг* «безперервне стеження за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату» [1, 538] → *моніторинг земель* «системне спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів» [1, 494].

Термінологізація більшості загальноновживаних запозичених лексем відбулася нещодавно, що зумовлено потребою номінувати ті активні зрушення, які сталися в останнє десятиліття в економіці АПК. Зрушення в семантиці цих слів, як і питомих українських, відбуваються не тільки внаслідок першої їхньої термінологізації, а й у процесі реактуалізації слів на позначення понять економіки АПК, що перестали функціонувати через об'єктивні причини, а недавно їх знову повернено до активного вжитку. Термінологізація загальноновживаних слів спричиняє іншу лексичну сполучуваність їх, що виявляється в наявності уточнювального слова, вираженого іменником у родовому відмінку або прикметником, і в такий спосіб породжує нові терміносполуки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і гол. ред. В.Т.Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2002. – 1440 с.
2. Земельний кодекс України: Коментар. – Харків: Одісей, 2002. – 600 с.
3. Мацибора В.І. Економіка сільського господарства: Підручник. – К.: Вища школа, 1994. – 415 с.
4. Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство: Підручник. – Львів: Світ, 1994. – 216 с.
5. Словник іншомовних слів / Уклад. С.М. Морозов, Л.М. Шкарапути. – К.: Наук. думка, 2000. – 680 с.
6. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л.О. Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.
7. Словник української мови: У 11-ти т. – К.: Наук. думка, 1970–1980. – Т. I–XI.
8. Стишов О.А. Особливості розвитку лексичного складу української мови кінця ХХ ст. // Мовознавство. – 1999. – № 1. – С. 7–21.

9. Стишов О.А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі засобів масової інформації). – К.: КНЛУ, 2003. – 388 с.
10. Хорунжий М.Й. Організація агропромислового комплексу. – К.: КНЕУ, 2001. – 340 с.
11. Худаш М.Л. Лексика українських ділових документів кінця ХVІ–початку ХVІІ ст. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961. – 164 с.

УДК 140.8:101.9

ПОГЛИБЛЕННЯ СВІТОГЛЯДУ НА ОСНОВІ ПРАЦЬ ПАВЛА ФЛОРЕНСЬКОГО

*Домбровська Л. І., асистент кафедри українознавства
Миколаївський національний аграрний університет*

Павло Флоренський – російський філософ, релігійний мислитель, вчений, священик, послідовник відомого філософа В. С. Соловйова. Його творчий доробок має неабияке значення для формування світоглядних уявлень сучасної молоді. Інтерес до смисложиттєвої проблематики виникає у П. Флоренського досить рано – влітку 1899 він пережив духовну кризу, розчарувавшись у можливостях фізичного знання про реальність. Внаслідок цього відбувається його навернення до релігії, а також зародження "математичного" ідеалізму як переконання в тому, що всі можливі закономірності буття вже містяться у чистій математиці, яка витлумачується тут як перше конкретне самовиявлення принципів мислення.

Це ж у свою чергу зумовило "потребу побудувати собі філософське світорозуміння, спираючись на поглиблені основи математичного пізнання". Відтепер органічне поєднання філософських, релігійних і науково-технічних інтенцій стає відмітною рисою всієї його творчості. У царині філософії П. виявив себе як релігійний мислитель, у діяльності котрого конкретизація метафізики вседності і вчення про Софію здійснюються паралельно з розробкою, в дусі християнської філософської апологетики, оригінальної системи теодицеї й антроподицеї та створенням низки оригінальних освітніх курсів з історії античної філософії (передусім Платона й платонізму), філософії Канта, філософії культури тощо[1]. Некласичним є й розуміння П. Флоренським людини та її світу. Мислитель відкидає універсалістськи-прогресистське тлумачення культури як єдиного у просторі й часі лінійно-поступального процесу, розглядає історію людства як множину окремих культур, підпорядкованих двом основним типам — культури середньовічної і культури Відродження, які ритмічно змінюють один одного. Перший тип, за П. Флоренський, відзначається "органічністю, об'єктивністю, конкретністю й самозібраністю", другий – розщепленістю, суб'єктивністю, абстрактністю й поверховістю. На початку ХХ ст., як гадав філософ, завершила своє